

Motion till riksdagen 2005/06:So549

av Lars Ohly m.fl. (v)

Alkoholpolitik

Motionen delad mellan flera utskott

1 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om ett snabbt agerande för att effektivt reglera handeln med alkohol över Internet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att regeringen bör överväga att föra över folkölsförsäljningen till Systembolaget.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att Sverige inom ramen för EU-samarbetet skall arbeta för kraftigt höjda minimiskatter på alkohol.¹
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att regeringen bör ta initiativ för att få till stånd ändrade och mer restriktiva regler för privatinförsel av alkohol och återkomma till riksdagen med en redovisning av vilka initiativ som tagits.¹
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att Sverige bör söka samarbete med andra EU-länder i syfte att påverka EU:s alkoholpolitik i en folkhälsopolitisk riktning.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om nordiskt samarbete för en gemensam strategi avseende alkoholpolitiken.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att regeringen bör följa upp kommunernas tillståndsgivning och återkomma till riksdagen med en redovisning av uppföljningen.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om en kampanj för minskad total konsumtion av alkohol.

¹ Yrkandena 3 och 4 hänvisade till SkU.

Fel! Okänt namn på

2 Inledning

Sveriges medlemskap i EU har inneburit svåra problem för den svenska alkoholpolitiken vilket fått till följd att totalkonsumtionen av alkohol ökat katastrofalt. I totalkonsumtionens spår vet vi hur folkhälsan försämras och missbruksproblemen förvärras. Sverige har tvingats sänka alkoholskatten på öl och vin och slopa införselkvoterna. Trycket mot Systembolagets ställning som monopol har också ökat. I folkomröstningen inför EU-medlemskapet varnade Vänsterpartiet för att detta skulle ske medan andra partier försäkrade oss och folket i Sverige, att vi inom ramen för ett EU-medlemskap, skulle kunna behålla en restriktiv alkoholpolitik. Vi har nu facit på hur dessa löften hållits. Vi beklagar att vi fick rätt eftersom konsekvenserna av detta inneburit en ökad alkoholkonsumtion, fler alkoholrelaterade skador, ökad misshandel, fler som dör på grund av alkoholmissbruk och ökad rattonykterhet. Det är en utveckling som förskräcker.

Naturligtvis ska vi inte kapitulera inför det. Vi måste nu på alla tänkbara sätt bekämpa den ökande alkoholkonsumtionen och agera för att återta vår rätt att själva bestämma över vår alkoholpolitik. Det handlar om att återskapa den restriktiva alkoholpolitiken som har sin grund i ett folkhälsoperspektiv och som är solidarisk i stället för egoistisk. Det är en alkoholpolitik som utgår från totalkonsumtionsmodellen där tillgänglighet och pris är de viktigaste instrumenten.

3 Utvecklingen av alkoholpolitiken

Alkoholpolitiken i Sverige har genomgått stora förändringar under de senaste åren. Sverige har under många år bedrivit en restriktiv alkoholpolitik som medverkat till att totalkonsumtionen av alkohol varit lägre i Sverige än i de flesta andra jämförbara länder. Detta har i sin tur lett till att Sverige vid internationella jämförelser kunnat uppvisa en lägre andel alkoholskador och alkoholrelaterade sjukdomar. Denna positiva trend är bruten. Under senare år har den restriktiva alkoholpolitiken steg för steg luckrats upp. Viktiga alkoholpolitiska instrument som begränsningar av tillgänglighet och relativt höga alkoholskatter är satta under stark press. Beslut har tagits om lördagsöppet över hela landet, införselkvoterna för privatbruk har i praktiken försvunnit, tullens och polisens möjligheter att ingripa vid smuggling och andra brott har försämrats, utbudet av restauranger med utskänkning av alkohol har ökat kraftigt och skattesänkningar har genomförts/aviserats. Utvecklingen är entydig: tillgängligheten på alkohol har ökat dramatiskt under senare år. Sverige har helt misslyckats med att behålla sin egen politik, och har inte heller lyckats påverka de andra medlemsstaterna till en alkoholpolitik som är mer folkhälsoinriktad.

I Var går gränsen? (SOU 2004:86) föreslås det att regeringen bör sänka skatten på starksprit i syfte att minska privatinförseln från utlandet. Det konstateras vidare att en sänkning av spritskatten skulle få mycket osäkra conse-

kvenser på konsumtionen, men att det mesta ändå talar för att den kommer att öka. Vänsterpartiet menar att det är folkhälsoperspektivet som måste sättas i främsta rummet och att man inte av andra skäl kan acceptera att det perspektivet offras genom den föreslagna skattesänkningen. Finlands sänkning av alkoholskatten och dess konsekvenser med ökad totalkonsumtion anser vi är ett varnande exempel. Dessutom aviserar Danmark nya alkoholskattesänkningar. Det innebär att om Sverige sänker sina alkoholskatter kan alla tvingas in i en skattesänkingskarusell med katastrofala följder.

Ett kraftigt växande problem är handeln med alkohol över Internet. Det går inte att behandla alkoholen som en vara som alla andra. Det är visserligen möjligt att köpa både narkotika och vapen på Internet, men det är olagligt. Det är därför allvarligt att alkoholhandeln över nätet befinner sig i ett juridiskt vakuum. Regeringen måste agera snabbt för att den situationen förändras och en effektiv reglering av handeln införs. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det är väl känt att många ungdomar under 18 år berusar sig på folköl. Vänsterpartiet menar att eftersom man inte lyckas få ålderskontrollen vid försäljning av folköl att fungera så måste man överväga andra åtgärder. Ett sätt att säkra ålderskontrollen skulle kunna vara att föra över folkölen till Systembolaget. Vänsterpartiet menar att det i den nationella alkoholhandlingsplanen bör framgå att regeringen ska överväga möjligheten att föra över folkölen på Systembolaget. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4 EU och alkoholpolitiken

Minimivåerna för alkoholskatter inom EU är oskäligt låga och borde utifrån ett folkhälso- och solidaritetsperspektiv höjas kraftigt.

Vänsterpartiet anser därför att Sverige inom ramen för EU-samarbetet bör arbeta för kraftigt höjda minimivåer på alkoholskatterna som ett steg i en mer restriktiv och folkhälsoinriktad alkoholpolitik. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I dag är det i princip möjligt för en privatperson att föra in hur mycket alkohol som helst från andra EU-länder under förutsättning att han eller hon kan motivera mängden. En gräns, s.k. indikativa nivåer, omfattande 10 liter starksprit, 20 liter starkvin, 90 liter vin och 110 liter starköl, finns som riktmärke för vad som kan anses vara normal förbrukning. I takt med den accelererande införseln av alkohol som inneburit ökad totalkonsumtion och minskad försäljning på Systembolaget, har röster höjts om att Sverige ensidigt borde ta tillbaka de gamla införselreglerna. Vänsterpartiet menar att detta är ett intressant förslag, men innan Sverige tar steget att införa ”egna” införselregler bör rättsläget utredas. Utredningen behöver se över om Sverige kan bli skadeståndsskyldigt, om så, i vilken omfattning samt på vilket sätt dessa regler kan införas i relation till reglerna om en fri marknad. Vänsterpartiet anser att regeringen bör ta initiativ i EU för att få till stånd en ändring av införselreglerna

Fel! Okänt namn på

avseende alkohol för privat bruk och återkomma till riksdagen med en redovisning av vilka initiativ som tagits. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet menar att Sverige bör söka gemensam sak med andra länder som delar Sveriges syn på alkoholpolitiken i syfte att påverka EU:s syn på alkohol från näringspolitik till folkhälsopolitik. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det finns ett tolkningsutrymme för vad som kan anses vara en rimlig införsel för privat bruk. Vi kan konstatera att Storbritannien valt att tillämpa en betydligt striktare linje än Sverige. Vänsterpartiet anser därför att regeringen bör se över hur praxis ser ut vad gäller tolkningen av mängden alkohol som anses vara rimlig för privat konsumtion och utveckla denna i en mer restriktiv linje.

Sverige har mycket gemensamt med de flesta av de nordiska grannländerna när det gäller alkohol- och socialpolitik. Det finns en risk att vi i dag underskattar samarbetet mellan de nordiska länderna till förmån för ett ensidigt relaterande till EU. Sverige och Finland har flera likheter när det gäller alkoholpolitiken även om det i Finland är en betydligt högre konsumtion av starksprit men båda länderna tillhör det s.k. starkspritsbältet. Vi har även gränser mot länder med mycket låga alkoholskatter. Vänsterpartiet anser därför att Sverige, inom ramen för samarbetet i Nordiska rådet, snarast bör ta initiativ till en gemensam alkoholpolitisk strategi i syfte att dämpa kraven på alkoholskattesänkningar. Samarbetet mellan de nordiska länderna och Baltikum inom narkotikapolitiken kan tjäna som modell för denna strategi. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5 Kommunernas tillståndsansvar

Regeringen har i propositionen Alkoholpolitiska frågor (prop. 2003/04:161), vilken Vänsterpartiet står bakom, föreslagit att begreppet alkoholpolitiska olägenheter ska utmönstras ur alkohollagen. Alkoholpolitiska olägenheter föreslås ersättas med uttrycket olägenheter i fråga om ordning och nykterhet, eller särskild risk för människors hälsa vid prövning om tillstånd och serveringstider. Det är en bra ändring som ger kommunerna en tydligare vägledning vid beslut om serveringstillstånd. Antalet serveringstillstånd och förlängda serveringstider har ökat vilket innebär en ökad tillgänglighet av alkohol.

Vänsterpartiet menar att den utvecklingen måste följas och inte minst måste kommunernas tillsynsansvar och beslut om serveringstillstånd följas upp. Regeringen skriver i propositionen Alkoholpolitiska frågor (prop. 2003/04:161) att man ”noga kommer att följa utvecklingen på området och vid behov återkomma till riksdagen.” Vi menar att regeringen nu ska följa upp kommunernas tillståndsgivning avseende serveringstillstånd och förlängda serveringstider utifrån ett folkhälsopolitiskt perspektiv och återkomma till riksdagen med en redovisning av resultatet från en sådan uppföljning.

Fel! Okänt namn på

Utskottet menar i betänkande 2004/05:SoU9 att en sådan uppföljning inte är nödvändig. Det stämmer inte. I ett läge då alkoholkonsumtionen ökar för varje år och där tillgängligheten är ett av de mest centrala folkhälsopolitiska styrmedlen för att hämma konsumtionen är det av yttersta vikt att riksdagen delges en noggrann redovisning av tillgänglighetsutvecklingen med avseende på alkohol som ett resultat av kommunernas tillståndsgivning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Information om alkoholens skadeverkningar

Under 1970-talet bedrev Systembolaget en ”Spola kröken”-kampanj som fortfarande är ihågkommen. Det var en tydlig kampanj som talade om avigsidorna med alkohol. I dagens IQ-kampanj går Systembolaget en balansgång mellan att vara en aktör på en allt kärvare marknad med ökad konkurrens och att vara ett statligt bolag med ett alkoholpolitiskt uppdrag. Det finns en tydlig utveckling hos Systembolaget att prioritera ett marknadsmässigt förhållnings-sätt genom, t.ex. bag-in-box, ökade och förlängda öppettider, självbetjänings-butiker och kanske främst ett annat språkbruk. I dag talar man inte om att spola kröken utan om att skapa en god alkoholkultur.

Vänsterpartiet menar att det ger fel signaler. Systembolaget ska självfallet fortsätta att hålla en god kvalitet och service, men Systembolaget bör fortfarande ha sitt alkoholpolitiska uppdrag som huvudsaklig uppgift. Det handlar i första hand om att minska totalkonsumtionen. Inte att få folk att dricka ansvarsfullt. Vänsterpartiet anser att det behövs gemensamma krafttag för att nå ut till människor och skapa medvetenhet om en vad en ökad alkoholkonsumtion innebär. Det behövs informationsinsatser inom de områden som lyfts fram inom Nationell handlingsplan för att förebygga alkoholskador (prop. 2000/01:20) som talar om var alkohol inte hör hemma, t.ex. på arbetsplatser, i trafiken, för barn och unga och för kvinnor under graviditeten. Det behövs kraftfulla insatser för att informera om totalkonsumtionsmodellen och om varför det är viktigt att alla minskar sin totala konsumtion av alkohol ur ett folkhälsoperspektiv. Ett särskilt prioriterat område i detta är det alkoholrelaterade våldet, som i hög utsträckning drabbar kvinnor och barn i det egna hemmet. Vänsterpartiet menar att regeringen bör samla organisationer som, t.ex. Statens folkhälsoinstitut, Socialstyrelsen, Systembolaget och nykterhetsorganisationer för ett rådslag i syfte att genomföra en kampanj för minskad totalkonsumtion. Regeringen ska återkomma till riksdagen med förslag på hur ett sådant samarbete kan se ut och hur ansvaret för informationsarbetet bör fördelas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn på

Stockholm den 4 oktober

Lars Ohly (v)

Lars Bäckström (v)

Berit Jóhannesson (v)

Sermin Özurküt (v)

Lennart Gustavsson (v)

Alice Åström (v)

Gunilla Wahlén (v)